

Alkohoolsete jookide testostlemine

2019. a uuringu kokkuvõte

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Tervise Arengu Instituut

Alkoholsete jookide testostlemine 2019. a uuringu kokkuvõte

Aire Trummal, Triin Vilms

Tallinn 2020

Tervise Arengu Instituudi **missioon** on luua ja jagada teadmisi, et tõendus põhised mõjutada tervist toetavaid hoiakuid, käitumist, poliitikat ja keskkonda eesmärgiga suurendada inimeste heaolu Eestis.

Väljaande andmete kasutamisel viidata allikale.

Soovitatav viide käesolevale väljaandele: Trummal A, Vilms T. Alkohoolsete jookide testostlemine. 2019. a uuringu kokkuvõte. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2020.

Sisukord

Kokkuvõte.....	4
1. Uuringu meetodika.....	5
1.1 Alkoholi müügikohtade valim.....	5
1.2 Testostude teostamine.....	6
1.3 Andmete analüüs.....	7
2. Testostlemise tulemused.....	7
2.1 Kogu valimi ülevaade.....	7
2.2 Ülevaade asutuse tüüpide kaupa.....	10
2.3 Tulemused aastate lõikes.....	12

Kokkuvõte

Tervise Arengu Instituut on tegelenud 18–19-aastaste noorte poolt teostatud alkoholsete jookide testostlemise uuringutega alates 2011. aastast. Uuringu eesmärgiks on saada ülevaade, kui sageli müüakse noortele alkoholsete jooke ilma vanust tõendavat dokumenti küsimata.

2019. aastal teostati esmakordselt testostlemist korraga nii jaekaubanduse kui ka toitlustuse asutustes. Kokku toimus 591 testostu üle Eesti, sh 331 jaekaubanduse müügikohtades ja 260 toitlustusasutustes. Pooled testostudest sooritati noormeeste ja pooled neidude poolt. 57% juhtudest osteti lahjat alkoholi (õlu või siider) ning 42% juhtudest kanget alkoholi (viin, rumm vmt). Peamised tulemused on järgmised:

- ✓ **Vähem kui pooltes alkohol müügikohtades küsitakse noortelt dokumenti.** Kogu valimi peale kokku küsiti alkoholi ostmisel isikut tõendavat dokumenti 40,5% juhtudest ning 59,5% teenindajatest seda ei teinud.
- ✓ **Väiksemates kauplustes pööratakse vanuse kontrollimisele vähem tähelepanu.** Jaekaubanduse ja toitlustuse asutused vanuse kontrollimise osas ei erine (43,5% ja 38%). Erinevused ilmnevad aga jaekaubanduse müügikohtade valimi sees. Suurtes kauplustes küsitakse dokumenti sagedamini (69%) kui väikestes kauplustes (39%) ja tanklates (48%). Väikestes kauplustes küsitakse dokumenti vähem ka keskmise suurusega (56%) kauplustest. Toitlustusasutuste näitaja on sarnane väikeste kaupluste tulemusega.
- ✓ **Tartu piirkond (Tartu- ja Jõgevamaa) paistab silma kõige parema tulemuse poolest.** Kuue vaadeldud regiooni lõikes erineb Tartu piirkond kõigist teistest ning dokumenti küsiti 74% juhtudest. Parema tulemusega ka Põhja-Eestis (53%), v.a. Tallinn. Teistes piirkondades kontrolliti vanust 30–40% müügikohtadest. Pealinnas küsitakse alkoholsete jookide ostmisel dokumenti vähem kui teistes linnades ja maapiirkonnas.
- ✓ **Dokument küsitakse rohkem noormeestelt ja kange alkoholi ostmisel.** Võrreldes neidudega küsisid teenindajad alkoholi ostmisel isikut tõendavat dokumenti enam noormeestelt (vastavalt 34% ja 48%). Vanusele pöörati rohkem tähelepanu ka siis, kui osteti kanget alkoholi.
- ✓ **Ostja vanust kontrollivad vähem nooremad teenindajad ja müügikohad, kus ei ole väljas teavitust alaealistele alkoholi mitte müümise kohta.** Võrreldes keskealiste (40–50ndates) ja vanemate (60 ja enam) müüjatega, tundsid dokumendi vastu vähem huvi nooremad teenindajad (20–30ndates). Asutustes, kus oli nähtavalt väljas teavitust alaealistele alkoholi mitte müümise kohta, küsiti ostjalt dokumenti oluliselt enam.
- ✓ Mitmed eeltoodud aspektid on rohkem seotud teatud tüüpi müügikohtadega. Väiksem dokumendi küsimise tase pealinnas, nooremate teenindajate puhul ja müügikohtades, mis ei teavita alaealistele alkoholi mitte müümise kohta, puudutab rohkem väikeseid kauplusi ja toitlustusasutusi. Neidudelt küsitakse noormeestega võrreldes vähem dokumenti eelkõige väikestes ja keskmise suurusega kauplustes.
- ✓ **Viimaste aastate jooksul ei ole olukord muutunud.** Üldise hinnanguna võib öelda, et võrreldes vähemalt viie aasta taguse ajaga küsitakse noortelt alkoholi ostmisel täna rohkem dokumenti. Viimase paari-kolme aasta jooksul lisamuutust aga märgata ei ole. Läbi aastate püsib tendents, et jaemüügi-asutustes pööravad noorte vanuse kontrollimisele vähem tähelepanu väikesed poed ning kõige enam teevad seda suured kauplused.

1 Uuringu metoodika

1.1 Alkoholi müügikohtade valim

Müügikohtade valimi moodustas uuringufirma Kantar Emor 2019. aasta alguses. Uuringu valimi koostamise aluseks olid kõik alkoholimüügiloaga ettevõtted ja müügikohad majandustegevuse registris müügikohtade aadresside alusel. Regristist tehtud väljavõtt puhastati. Välistati e-kaubandus, lille-, kommi-, raamatu-, kinga-, ehitus- jmt poed, laevad, vinoteegid, kasiinod, hotellide baarid, bowlingusaalid, külalistemajad, kultuurikeskused jmt. Samuti ei arvestatud asutustega, millel puudus müügikoha aadress.

Puhastatud üldkogumi nimekiri sisaldas 3265 jaemüügikoha ja 4364 toitlustusasutuse andmeid. Järgmise etapina jagati jaekaubanduse asutused Kantar Emori viimase jaeturu seireuuringu alusel nelja gruppi: väikesed, keskmised ja suured kauplused (vastavalt klientuuri hulgale) ning tanklad. Müügikohtade aadressid jagati kuue regiooni vahel: Tallinn, Põhja-Eesti (Harju-, Järva- ja Raplamaa), Lääne-Eesti (Hiiumaa, Lääne-, Pärnu- ja Saaremaa), Lõuna-Eesti (Põlva-, Viljandi-, Valga- ja Võrumaa), Tartu piirkond (Jõgeva- ja Tartumaa) ja Virumaa (Ida- ja Lääne-Virumaa). Valimi moodustamisel arvestati üldkogumi jaotust nii regiooni kui ka asula tüübi lõikes (pealinn, linn, maa-asula).

Konkreetsete testostude sooritamise kohtade selgitamiseks tehti süstemaatiline juhuväljavõtt iga alamkihi sees (mis arvestas jaotust asutuse tüübi, regiooni ja asula tüübi alusel). Soovitud valimi suuruseks oli 260 jaekaubanduse ja 260 toitlustuse asutust. Jaekaubandussektori valimi jaotus ostukoha tüüpide lõikes oli 80 väikepoodi, 60 keskmist ja 60 suurt kauplust ning 60 tanklat. Ühe ostukoha tüübi kihi sees jagunesid ostud regioonide ja asula tüüpide suhtes proportsionaalselt vastavalt üldkogumi jaotusele. Ostukoha tüüpide vaheline jaotus oli üldkogumi suhtes mitteproportsionaalne (alaesindatud olid väikesed kauplused ja teised ostukohad vastavalt ülesindatud), kuna igas kihis sooviti saada ka piisav kogus testoste iga ostukoha tüübi eraldi analüüsimiseks.

Lisaks põhivalimile koostati kaks sama suurt varuväljavõttu (mis vastasid samadele kihtide tingimustele), mida kasutada juhul, kui esimesena valimisse sattunud asutuses ei ole võimalik testostu sooritada (ei asu antud aadressil, kinni vmt). Ettevõtete lisakontrolliks kasutati Creditinfo andmebaasi ja välistati ettevõtteregistrist kustutatud, pankrotis või likvideerimisel olevad ettevõtted.

Reaalseid oste planeeriti kokku 520 müügikohas. Testostlemiste teostajal osutus aga keeruliseks kinni pidada ette antud valimi jaotusest erinevates lõigetes. Tekkinud erinevuste tasandamiseks teostati jaekaubanduse asutustes kokkuvõttes 71 testostu planeeritust enam. Kokku oli jaekaubanduses oste 331 ja kõiki testoste 591 (vt tabel 1.)

Tabel 1. Alkohoolsete jookide testostlemise valimi jaotus asutuse tüübi, regiooni ja asula tüübi lõikes (arv)

Regioon	Asula tüüp	Jaekaubanduse müügikoht				Toitlustus- asutus	KOKKU
		Väike kauplus	Keskmine kauplus	Suur kauplus	Tankla		
Tallinn	pealinn	20	21	23	11	104	179
Põhja-Eesti	linn	5	9	4	5	10	33
	maa	11	4	3	7	22	47
Lääne-Eesti	linn	7	6	7	5	28	53
	maa	6	9	3	5	16	39
Tartu piirkond	linn	4	3	16	8	23	54
	maa	4	8	3	9	7	31
Lõuna-Eesti	linn	5	6	9	10	13	43
	maa	5	11	-	3	10	29
Virumaa	linn	9	9	17	9	19	63
	maa	4	4	2	2	8	20
KOKKU		80	90	87	74	260	591

Nagu ka varasemate uuringute puhul osutus probleemiks majandustegevuse registri andmete kvaliteet. Registris on kirjas omajagu müügikohti, mis tegelikkuses ei eksisteeri ning müügikoha kadudes ei võeta seda registrist maha. Seega ei ole tegelikkuses alkoholi müügikohti Eestis nii palju, kui registri andmetel arvata võiks. Antud põhjusel ei ole uuringu jaoks teada üldkogumi täpne suurus ning testostlemise käigus tekib tühikäike ehk testostleja sõidab kohale kohta, kus tegelikult alkoholi ei müüda.

2019. aasta uuringu käigus kontrolliti majandustegevuse registrist valimisse sattunud ettevõtete info üle ka Creditinfo andmebaasist. Seeläbi tuvastati alguses valimis 209 ettevõtet, kellel ei olnud 2018. aastal maksustatavat tulu ning kes tuli seetõttu asendada. Uuringu käigus teostati kokku 591 testostu. Selle mahu kohta tekkis lisaks u 100 kohta, kus ostlemist läbi viia ei saanud, sest registris antud aadressil müügikohta ei asunud või ei müüdnud antud kohas alkoholi.

1.2 Testostude teostamine

Alkohoolsete jookide testostlemine toimus 2019. aasta septembrist novembrini. Seda viis läbi ettevõtte DIVE Eesti. Pooled testostud teostasid noormehed (n = 293) ja pooled neid (n = 298). Kokku osales 14 noormeest ja 15 neidu vanuses 18 või 19 eluaastat. Noori värvati erinevatel viisidel: varasemalt sarnastes projektides osalenud noored, sotsiaalmeedia või noorteorganisatsioonide kaudu, lumepalli meetodil jmt.

Paika pandi testostlemise piirkondlikud jaotused ja marsruudid, mida tuli ka jooksvalt ümber korraldada ja asendusi teha vastavalt kohapeal selgunud olukorrale. Testostu teostamise käigus käitus testostleja nagu tavaline klient. Lähtuvalt erinevate alkohoolsete jookide tarvitamise tasemest Eesti noorte hulgas (HBSC uuringu andmetel) valiti u 60% juhtudest ostuks lahja alkohoolne jook (õlu või siider, n = 338) ning u 40% juhtudest kange alkohoolne jook (viin, rumm vmt, n = 253). Kui vähegi võimalik oli, ei ostetud alkohoolseid jooke välja, vaid ost katkestati enne maksmist. Olukordades, kus alkohol tuli välja osta, ei tarvitanud testostleja ega vaatleja alkoholi. Pärast iga testostu sooritamist täitsid testostlejad ankeedi ostu kohta.

Testostlejaga oli alati kaasas täiskasvanud vaatleja, kes jälgis ostukohtade vastavust valimile ja ostude üldist kulgemist. Müügikohta ei teavitatud sellest, et nende asutustes teostati testostlemist. Andmete analüüsis on müügikohad anonüümsed ja esitatakse vaid üldistatud tulemusi.

1.3 Andmete analüüs

Tegemaks üldistusi kõigile jaekaubanduse ja toitlustuse asutustele Eestis, on andmed kaalutud arvestades üldkogumi jaotust asutuse tüübi (väike kauplus, keskmine kauplus, suur kauplus, tankla, toitlustusasutus), regiooni (Tallinn, Põhja-, Lääne- ja Lõuna-Eesti, Tartu piirkond, Virumaa) ja asula tüübi (pealinn, linn, maa) lõikes. Kuna valim on moodustatud selliselt, et saaks vaadata ka jaemüügi-asutuste erinevaid tüüpe eraldi, on väikeseid kauplusi testostu kohtade seas proportsionaalselt oluliselt vähem kui üldkogumis (ja neid on ülesse kaalutud) ning suuremaid kauplusi ja tanklaid rohkem (ja nende osatähtsust kogu valimis on kaalumise-ga vähendatud). Toitlustusasutuste osakaal kogu valimis on mõnevõrra väiksem kui üldkogumis (kuna nii jaekaubanduse kui toitlustuse asutusi sooviti uuringusse kaasata ühepalju) ning nende osakaalu on vastavalt ülesse kaalutud.

Andmete analüüsil on kasutatud statistilise andmetöötluse paketti Stata 13. Erinevuste hindamiseks gruppide vahel on kasutatud χ^2 -testi. Erinevused loeti oluliseks, kui olulisuse nivoo $\alpha \leq 0,05$.

Põhitulemused on esitatud ka iga ostukoha alatüübi kaupa. Seda ilma kaalumata ja absoluutarvudes, et näha reaalseste ostude tulemusi.

2 Testostlemise tulemused

2.1 Kogu valimi ülevaade

Uuringu eesmärgiks oli saada ülevaade, kui sageli müüakse 18–19-aastastele noortele alkoholiseid jooke ilma vanust tõendavat dokumenti küsimata ning millistel juhtudel seda rohkem esineb.

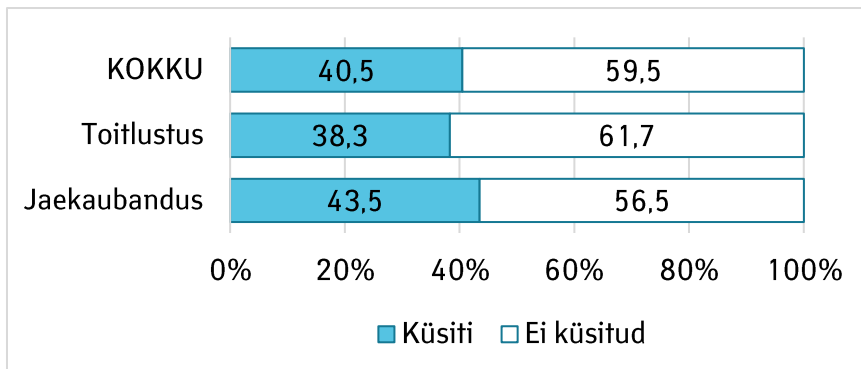
2019. aasta sügisel tegid 18–19-aastaste noored üle Eesti kokku 5 19 alkoholsete jookide testostu. Pooled testostudest sooritati naiste ja pooled meeste poolt. 57% juhtudest osteti lahjat alkoholi (õlu või siider) ning 42% juhtudest kanget alkoholi (viin, rumm vmt).

Kogu valimi peale kokku (nii jaemüügi kui toitlustusasutused) küsiti noortelt testostlemise käigus isikut tõendavat dokumenti 40,5% juhtudest ning 59,5% teenindajatest ehk üle poole seda ei teinud. 6% nendest teenindajatest, kes dokumenti ei küsinud, küsisid noore käest vanust ning 94% ei küsinud ka seda.

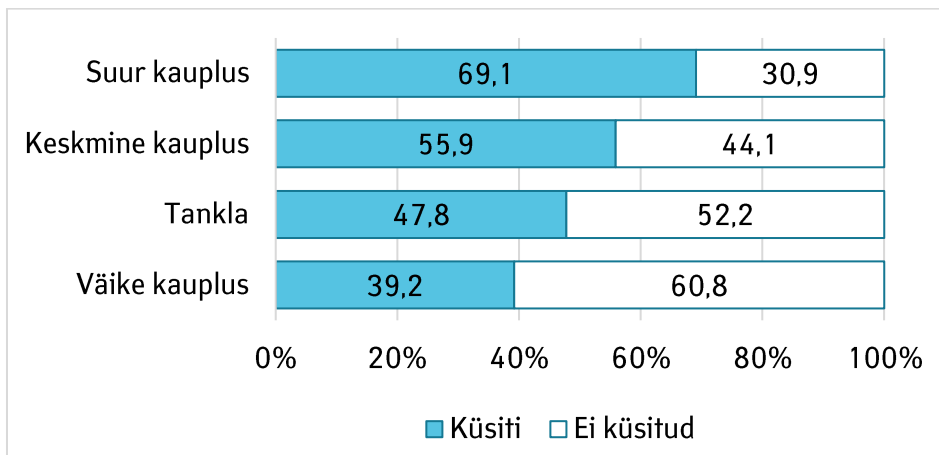
Testostu sooritajal paluti lisaks tähele panna, kas tal tekkis teenindajaga taoline kontakt (eelkõige vahetu silmside näol), millest võiks arvata, et teenindaja püüab ostu sooritaja vanust hinnata. Enamuse teenindajatega (62%), kes dokumenti ei küsinud, taoline kontakt tekkis, kuid see ei saa asendada dokumendi küsimist.

Jaekaubanduse ja toitlustuse asutusi omavahel võrreldes dokumendi küsimise tase ei erine (vt joonis 1). Võimalik on vaadata ka nelja erinevat asutuse tüüpi jaekaubanduse asutuste sees. Näha on, et suuremates kauplustes küsitakse alkoholi ostmisel dokumenti sagedamini. Kui suurtes ja keskmistes kauplustes küsiti dokumenti enam kui pooltel juhtudel, siis tanklates ligi pooltel juhtudel ja väikestes kauplustes veelgi vähem (vt joonis 2). Väikesed kauplused erinevad statistiliselt olulisel määral keskmistest ja suurtest kauplustest. Tanklad erinevad statistiliselt olulisel määral suurtest kauplustest.

Väikeste kaupluste tulemus on sarnane toitlustusasutuste tulemusega ehk mõlemad on madalamal tasemel.

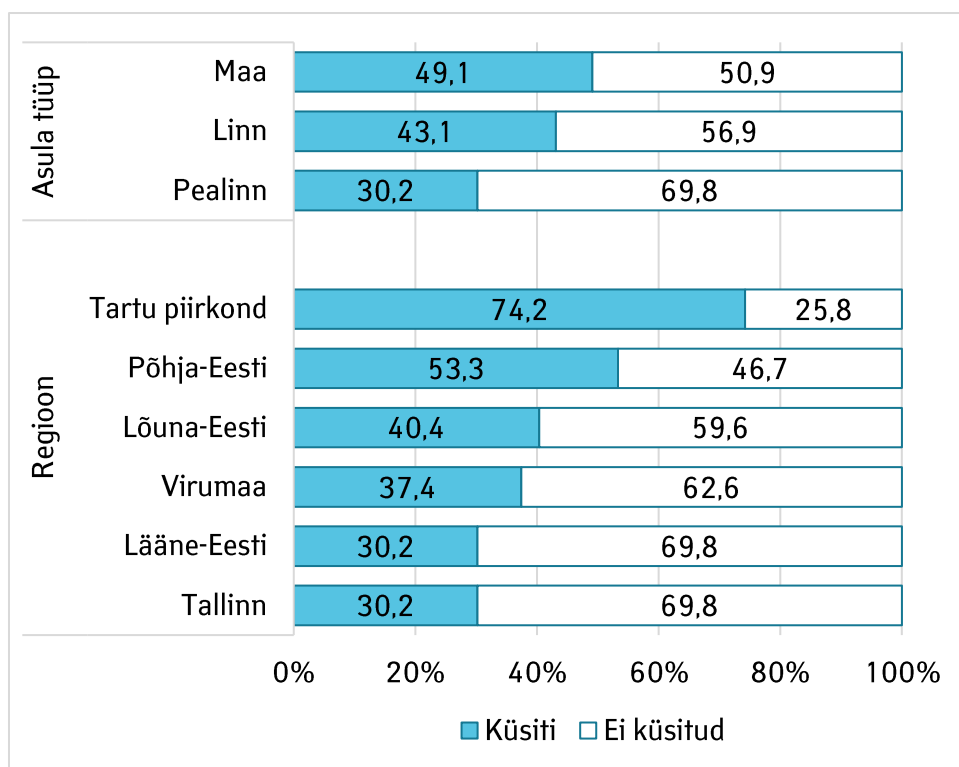
Joonis 1. Dokumendi küsimine alkoholsete jookide ostmisel asutuse tüübi lõikes

Joonis 2. Dokumendi küsimine alkoholsete jookide ostmisel jaekaubanduses asutuse tüübi lõikes

Joonisel 3 on ära toodud dokumendi küsimine asula tüübi ja regioonide kaupa. Pealinnas küsitakse alkoholsete jookide ostmisel dokumenti vähem kui teistes linnades ja maapiirkonnas. Maa ja linn omavahelises võrdluses ei erine.

Vaadeldud kuue regiooni lõikes paistab kõige enam silma Tartu piirkond (Tartu- ja Jõgevamaa), kus ligi kolmveerandil juhtudest küsiti dokumenti. Tartu piirkond erineb statistiliselt olulisel määral kõigist teistest regioonidest. Rohkem kui pooltel juhtudel küsiti dokumenti ka Põhja-Eestis. Põhja-Eesti näitaja on statistiliselt oluliselt kõrgem Tallinnast ja Lääne-Eestist. Nendes kahes piirkonnas on dokumentide küsimise tase kõige madalam (30%). Lõuna-Eesti ja Virumaa näitaja on oluliselt madalam Tartu piirkonna omast ning erinevus ülejäänud piirkondadega ei osutu statistiliselt oluliseks.

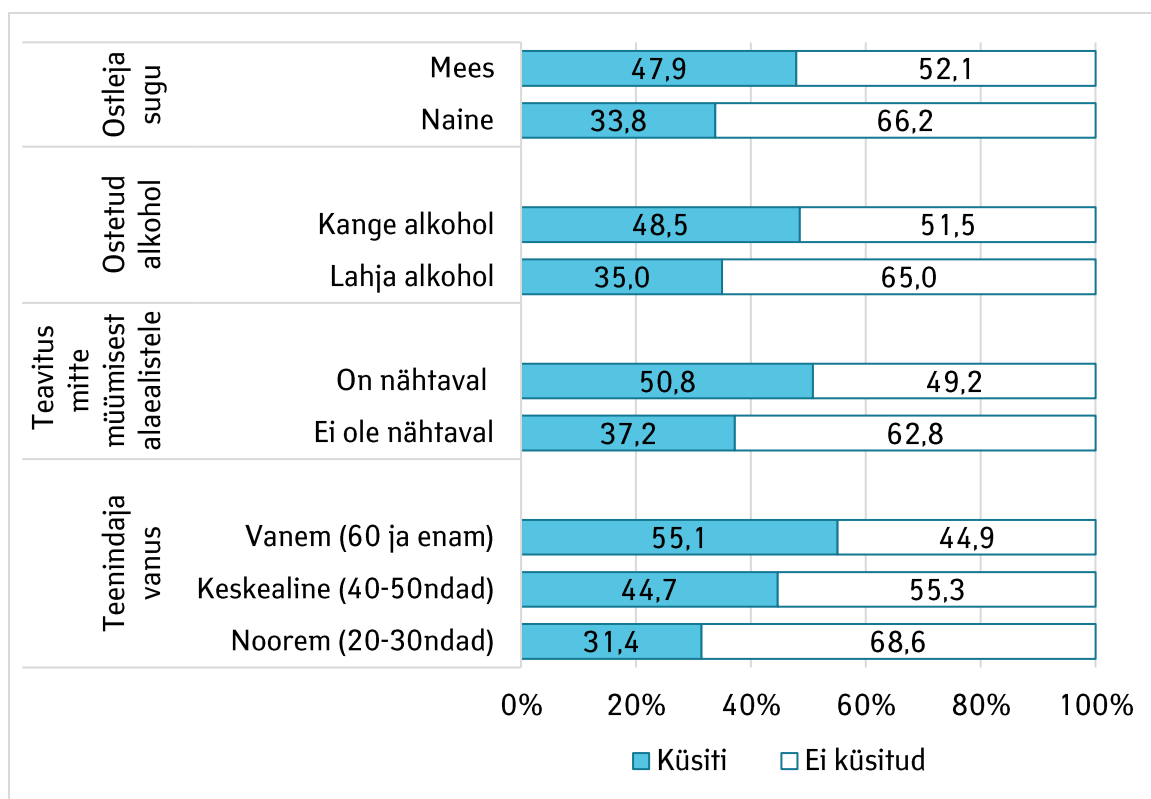

Joonis 3. Dokumendi küsimine alkoholsete jookide ostmisel asula tüübi ja regiooni lõikes

Kui ostjaks oli noormees, küsiti dokumenti igal teisel juhul; kui neiu, siis igal kolmandal juhul ehk oluliselt vähem. Võrreldes lahja alkoholiga (siider, õlu) küsiti dokumenti enam siis, kui ostetavaks joogiks oli kange alkohol (vt joonis 4). Kanget vs lahjat alkoholi ostsid nooremehed ja neid sarnasel viisil (vahekorras u 40% ja 60%).

Ostu sooritava noorel paluti iga kord hinnata ka teenindaja vanusvahemikku (subjektiivne hinnang). 43% juhtudest oli tegemist noorema teenindajaga (20–30ndad), 42% keskealisega (40–50ndad) ning 15% vanemaealise teenindajaga (60 ja enam). Võrreldes jaemüügikohtadega oli nooremate teenindajate osakaal suurem toitlustusasutustes (vastavalt 31% ja 53%). Võrreldes keskealiste ja vanemate müüjatega, tundsid nooremad teenindajad dokumendi küsimise vastu vähem huvi. Keskealiste ja vanemate teenindajate näitaja omavahelises võrdluses oluliselt ei erine (vt joonis 4).

Isikut tõendava dokumendi küsimine sõltus ka sellest, kas asutuses oli nähtaval kohal teavitus alaealistele alkoholi mitte müümise kohta (kleebised, reklaamlehed vmt). Nendes asutustes, kus see teavitus oli näha, küsiti ostjalt dokumenti oluliselt enam (vt joonis 4). Teavitus oli olemas 25% müügikohtadest, sh 34% jaemüügi ja 18% toitlustusasutustest (kaks asutuse tüüpi erinevad oluliselt).

Joonis 4. Dokumendi küsimine alkoholsete jookide ostmisel ostleja soo, ostetud alkoholi liigi, asutuses teavituse esinemise ja teenindaja vanuse lõikes

2.2 Ülevaade asutuse tüüpide kaupa

Järgnevalt on antud ülevaade testostude tulemustest absoluutarvudes iga ostukoha tüübi sees (kaalumata andmetel). Alajaotused puudutavad jaekaubanduse müügikohti. Toitlustusasutusi väiksemateks gruppideks jagatud ei ole. Uuringu valim on koostatud selliselt, et tulemuste vaatamiseks oleks piisavalt müügikohti ka erinevate asutuste tüüpide kaupa. Nii jagunevad jaekaubanduse 331 ostu nelja erineva tüüpi vahel (väikesed, keskmised ja suured kauplused ning tanklad) ning igas müügikohas on teostatud 74–90 testostu. Seejuures on väikeste poodide osakaal kaalumata valimis väiksem kui üldkogumis, kuna need moodustavad kõigest Eesti jaemüügi asutustest enamuse.

Kaalumata andmetel reaalseid ooste vaadates on näha, et eelnevalt ilmnenu üldine tendents, kus pealinnas küsitakse vähem dokumenti kui teistes linnades ja maapiirkonnas, on tingitud väikeste kaupluste ja toitlustusasutuste tulemustest (mis domineerivad üldkogumile laiendatavas kaalutud valimis). Reaalsete ostude lõikes on keskmise suurusega kauplustes ja tanklates pealinnas dokumendi küsimist kõige rohkem. Suurte kaupluste puhul on see väga valdav nii pealinnas kui ka maapiirkonnas (vt tabel 2 ja 3).

Üldine tendents, et noormeestelt küsitakse dokumenti sagedamini kui neidudelt, ei kehti reaalsete ostude põhjal kõigi asutuste tüüpide puhul ja on näha eelkõige väikestes ja keskmise suurusega kauplustes. Lahja alkoholi ostmise puhul küsitakse kange alkoholiga võrreldes isikut tõendavat dokumenti vähem kõigi ostukohtade puhul.

Üldine tendents, et nooremad teenindajad (20–30ndates) küsivad keskealistest ja vanematest vähem alkoholi müümisel dokumenti, tuleneb väikeste kaupluste ja toitlustusasutuste tulemustest. Sama puudutab ka asjaolu, et asutustes, kus teavitust alaealistele alkoholi mitte müümise kohta

nähtaval ei ole, küsitakse noortelt alkoholi ostmisel vähem dokumenti. See on nii ostude puhul väikestes kauplustes ja toitlustusasutustes (vt tabel 2 ja 3).

Tabel 2. Dokumendi küsimine alkoholsete jookide ostmisel jaekaubanduses asutuse tüübi kaupa erinevates lõigetes (arv)

Tunnus		Väike kauplus			Keskmine kauplus			Suur kauplus			Tankla		
		Küsitati	Ei küsitatud	Kokku	Küsitati	Ei küsitatud	Kokku	Küsitati	Ei küsitatud	Kokku	Küsitati	Ei küsitatud	Kokku
Asula tüüp	Pealinn	4	16	20	19	2	21	19	4	23	7	4	11
	Linn	12	18	30	20	13	33	30	23	53	20	17	37
	Maa	16	14	30	14	22	36	10	1	11	10	16	26
Ostleja sugu	Naine	10	30	40	21	19	40	33	8	41	19	18	37
	Mees	22	18	40	32	18	50	26	20	46	18	19	37
Ostetud alkohol	Lahja alkohol	18	30	48	21	21	42	21	14	35	27	32	59
	Kange alkohol	14	18	32	32	16	48	38	14	52	10	5	15
Teenidaja vanus	Noorem	7	18	25	10	9	19	12	6	18	19	14	33
	Keskealine	16	22	38	30	19	49	33	17	50	14	15	29
	Vanem	9	8	17	13	9	22	14	5	19	4	8	12
Teavitatus	Ei ole nähtaval	22	37	59	20	11	31	30	6	36	22	16	38
	On nähtaval	10	11	21	33	26	59	29	22	51	15	21	36
KOKKU		32	48	80	53	37	90	59	28	87	37	37	74

Tabel 3. Dokumendi küsimine alkoholsete jookide ostmisel toitlustusasutustes erinevates lõigetes (arv)

Tunnus		Küstiti	Ei küsitud	Kokku
Asula tüüp	Pealinn	30	74	104
	Linn	39	54	93
	Maa	32	32	64
Ostleja sugu	Naine	49	91	140
	Mees	51	69	120
Ostetud alkohol	Lahja alkohol	49	105	154
	Kange alkohol	51	55	106
Teenindaja vanus	Noorem	42	95	137
	Keskealine	42	54	96
	Vanem	16	11	27
Teavitus	Ei ole nähtaval	75	139	214
	On nähtaval	25	21	46
KOKKU		100	160	260

2.3 Tulemused aastate lõikes

Alkoholsete jookide testostlemise pilootuuringu teostas Tervise Arengu Instituut 2011. aastal. Täiemahuline üle-eestiline uuring leidis esmakordselt aset sellele järgneval aastal jaekaubanduse ja toitlustuse asutustes. Aastatel 2014 ja 2016 teostati testostlemist jaekaubanduse asutustes ning 2017. aastal toitlustusasutustes. 2019. aastal otsustati paralleelselt läbi viia nii jaekaubanduse kui ka toitlustusasutuste uuring. 2019. aastal toimus andmekogumine sügisel, varasemalt suvekuudel. Valimite suurused erinevatel uuringu aastatel on esitatud tabelis 4.

2012. ja 2014. aastal küsiti isikut tõendavat dokumenti umbes neljandikus müügikohtades. 2016. aastaks oli see näitaja oluliselt kasvanud. 2017. aasta toitlustusasutuste uuringu tulemus oli analoogne 2016. aasta jaekaubanduse uuringu näitajaga. Noortelt alkoholsete jookide ostmisel dokumendi küsimise tase on 2019. aastal sarnane kahe eelnenud uuringu korraga (vt joonis 5).

Aja jooksul on mõnevõrra muutunud uuringu meetodika (kuna seda on pidevalt täiendatud) ja suurendatud valimit. Üldise hinnanguna saab öelda, et võrreldes vähemalt viie aasta taguse ajaga on noorte käest dokumendi küsimise tase alkoholsete jookide ostmisel kasvanud. Viimase paari-kolme aasta jooksul lisamuutust aga toimunud ei ole.

Tabel 4. Valimi suurus ja dokumendi küsimine erinevatel uuringu aastatel

Uuringu aasta	Valimi suurus, n			Küsitati dokumenti, %	
	Jaekaubandus	Toitlustus	KOKKU		
2012	200	50	250	23,6	sh jae 36, toitlustus 14
2014	260		260	25,7	jae
2016	258		258	44,5	jae
2017		89	89	41,5	toitlustus
2019	331	260	591	40,5	sh jae 44 toitlustus 38

Jaekaubanduse müügikohtades on testostlemist tehtud kokku neljal korral ning valimi suurus ei varieeru nii palju kui toitlustusasutuste puhul. Seetõttu on üldise hinnangu saamiseks vaadatud jaekaubanduse müügikohtade alajaotusi ka aastate lõikes.

2016. aastal esines 2019. aastaga sarnane tendents, et dokumenti küsiti kõige vähem väikestes poodides ning kõige enam suurtes kauplustes. 2014. aastal küsiti dokumenti rohkem suurtes kauplustes (ja teiste müügikohtade tulemused olid omavahel sarnased) ning 2012. aastal suurtes ja keskmistes kauplustes. Üldistades võib öelda, et väikesed poed on läbi aastate kohad, kus noorte vanusele alkoholi ostmisel pööratakse vähem tähelepanu ning suured kauplused on selles osas kõige tulemuslikumad.

Sarnaselt 2019. aastaga on ka varasematel aastatel jaekaubanduses dokumenti enam küsitud siis, kui noor ostab kanget alkoholi. Ostleja soo ja asustuse tüübi lõikes (pealinn, linn, maapiirkond) läbi aastate ühesugust suundumust ei esine.